

Συμμετοχή στα κέντρα λήψεως αποφάσεων στην πλουραλιστική δημοκρατία

Πέγκυ Παπακώστα

Όταν η λέξη διαπλοκή εισέβαλε στο λεξιλόγιό μας πριν από λίγα χρόνια, η αντίληψή μας για την ελληνική πολιτική πραγματικότητα ήλθε δημοσίως σε επαφή με την αλήθεια. Θεωρητικά, όλες οι μορφές πολιτικών συστημάτων, όλες οι κυβερνήσεις, σε

όλες τις χώρες και όλες τις εποχές, είναι επιρρεπείς στην πολιτική διαφθορά. Όμως, η σκιά της διαπλοκής είχε φθάσει την ελληνική κοινωνία και τη δημοκρατία μας ένα βήμα πριν την κλεπτοκρατία. Επιχειρηματικά συμφέροντα συναλλάσσονταν με πολιτικούς φορείς λήψεως αποφάσεων σε υπόγειες, ανεπίσημες διαδρομές.

Σε κοινωνίες με μακρύτερη εμπειρία στις δημοκρατικές διαδικασίες, τον κοινοβουλευτισμό και την οικονομία της ελεύθερης αγοράς, συμφέροντα παρεμφερή με αυτά που στη χώρα μας συγκροτούν τη διαπλοκή, έχουν θεσμοθετηθεί εδώ και χρόνια ως οργανωμένες ομάδες συμφερόντων (ή ειδικού ενδιαφέροντος, ή και πίεσης, όπως λέγονταν παλαιότερα) ▯ τα περίφημα lobbies. Οι ομάδες αυτές ειδικεύονται στην άσκηση πίεσης προς τα κέντρα εξουσίας, προκειμένου να επηρεαστούν οι δημόσιες αποφάσεις που τις αφορούν. Έτσι, για παράδειγμα, μια εταιρία στην Αγγλία μπορεί να ασκήσει, νομίμως, πίεση για την ανάληψη συγκεκριμένου κυβερνητικού συμβολαίου ▯ κάτι που διαφορετικά θα γινόταν μόνο πίσω από την κουίρτα.

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν επιχειρηματικές ομάδες που να παρεμβαίνουν με αυτή την επίσημη μορφή. Έχει φθάσει ίσως η ώρα να τις θεσμοθετήσουμε με τρόπο επίσημο, νόμιμο και δημοκρατικό. Μέσα από την θεσμοθέτηση, μπορεί να πάρει νόμιμη μορφή και να καταστεί αναγνωρίσιμη στα δημόσια πράγματα η, εν τέλει θεμιτή για μια εκδημοκρατισμένη κοινωνία, πίεση τους. Ως ένα βαθμό, αυτό θα ενίσχυε τη διαφάνεια.

Όμως, σε ομάδες δεν οργανώνονται μόνον τα επιχειρηματικά συμφέροντα, αλλά και κινήσεις πολιτών με ενδιαφέροντα περιβαλλοντικά, θρησκευτικά, πολιτικά και πολλά άλλα. Η θεσμική αναγνώριση και αυτών θα τους έδινε σημαντικό βήμα στην προσπάθειά τους να προβάλλουν τις θέσεις τους και να κάνουν τη φωνή τους να ακουστεί.

Θα ήταν αυτή μια εξέλιξη, που θα βοηθούσε στην εξυγίανση του ελληνικού πολιτικού συστήματος, αλλά και θα συνέβαλε στην προώθηση της πλουραλιστικής δημοκρατίας. Η δημοκρατική πολιτική στοχεύει στο συγκερασμό των αντικρουόμενων απόψεων και τη δημιουργία συναίνεσης ▯ τουλάχιστον ως προς τη διαδικασία. Γι' αυτό και είναι θετικό το να θεσμοθετηθεί ένας ακόμη τρόπος για να ακούγονται περισσότερες φωνές.

Σύμφωνα, λοιπόν, με το πλουραλιστικό μοντέλο της δημοκρατίας, οι ανησυχίες των πολιτών δεν αντικατοπτρίζονται μόνο στα κόμματα, τις εκλογές, τις σφυγμομετρήσεις και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, αλλά και στις ομάδες συμφερόντων. Οι ομάδες συμφερόντων είναι μηχανισμοί, που προσπαθούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας και της δημόσιας διοίκησης. Ο σκοπός τους είναι συγκεκριμένος και στενός, ορισμένες φορές, μάλιστα, μονοδιάστατος. Η ύπαρξή τους εξαρτάται από θεσπισμένες δημοκρατικές ελευθερίες, όπως αυτές του λόγου και της συναθροίσεως.

Μέχρις εδώ, δεν διαφέρουν πολύ από τους παραδοσιακούς τρόπους πολιτικής συμμετοχής, επιρροής και διαμαρτυρίας, όπως είναι οι διαδηλώσεις, οι καθιστικές διαμαρτυρίες, οι απεργίες ή οι καταλήψεις. Η πραγματική διαφορά έγκειται στην αποτελεσματικότητα.

Οι ομάδες συμφερόντων έχουν συγκεκριμένο στόχο και σχέδιο. Πολλές φορές, διαθέτουν και οικονομική ισχύ, στρατηγική επεξεργασμένη από επαγγελματίες, κοινωνικό εκτόπισμα και δυνατότητα κινητοποίησης. Είναι πιο αποτελεσματικές, γιατί οι ενέργειές τους είναι ακριβείς και εμπειριστατωμένες.

Στην εξελιγμένη τους μορφή, οι ομάδες συμφερόντων αντιπροσωπεύουν επιχειρηματικά συμφέροντα, εμπορικούς συνδέσμους, συνδικάτα, πολίτες που κινητοποιούνται για θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος, ιδρύματα, θρησκευτικές κοινότητες, ειδικές κοινωνικές ομάδες, ξένες κυβερνήσεις... Ανθούν κυρίως σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες με έντονες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαστρωματώσεις. Επίσης, βρίσκουν γόνιμο έδαφος για να ασκήσουν επιρροή σε πολιτικά συστήματα ομοσπονδιακού χαρακτήρα, όπου σημαντικές αποφάσεις λαμβάνονται από πολλά και διαφορετικά κέντρα λήψεως αποφάσεων. Τέλος, ευδοκούν σε χώρες όπου τα πολιτικά κόμματα είναι σχετικά αποδυναμωμένα.

Αντιθέτως, στις χώρες όπου τα κόμματα είναι ισχυρά, παρατηρείται το φαινόμενο οι ομάδες συμφερόντων να προσκολλώνται σε συγκεκριμένα κόμματα και να καθοδηγούνται από αυτά. Εύκολα διαπιστώνουμε ότι τα συνδικάτα και οι διάφορες οργανώσεις επαγγελματικών ομάδων και κλάδων, που αποτελούν θεσμοθετημένες ομάδες συμφερόντων στην Ελλάδα, πολύ συχνά ακολουθούν συγκεκριμένη κομματική κατεύθυνση.

Όταν, όμως, οι συνθήκες αλλάζουν, δημιουργείται χώρος, χρόνος και ανάγκη για την ευρύτερη ανάπτυξη των ομάδων συμφερόντων. Όταν η εξέλιξη του οικονομικού συστήματος επιτρέπει τη συμμετοχή σε αυτές, όταν το κράτος τους δίνει κίνητρα να οργανωθούν και να υποστηρίξουν τα συμφέροντά τους, γιατί η ίδια η διαμόρφωση δημόσιας πολιτικής εξυπηρετείται από αυτό, όταν η εποχή παράγει ιδέες που δημιουργούν κοινωνικά ρεύματα και όταν η κυβερνητική ατζέντα επεκτείνεται σε θέματα όπως τα δικαιώματα του πολίτη, το κράτος πρόνοιας ή τα δικαιώματα του καταναλωτή, τότε οι ομάδες συμφερόντων βρίσκουν ικανό λόγο ύπαρξης και ενεργού δράσης. Όταν η κοινωνία γίνεται πιο πολύπλοκη, όταν οι δυνάμεις που την καθοδηγούν πληθαίνουν, όταν το σύστημα παλεύει να ισορροπήσει, αναλαμβάνουν δράση.

Τι κάνουν τότε αυτές οι ομάδες; Αν είναι θεσμικώς αναγνωρισμένες, συνδιαλέγονται πλέον φανερά με τα κυβερνητικά κλιμάκια και τα στελέχη της δημόσιας διοίκησης, με στόχο να επηρεάσουν το σχεδιασμό της πολιτικής στρατηγικής, τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αλλά και επί μέρους τακτικές και αποφάσεις. Παρέχουν αξιόπιστες πληροφορίες προς στήριξη των πολιτικών θέσεων με τις οποίες συγκλίνουν. Αναλαμβάνουν να κινητοποιήσουν τους πολίτες και να εξασφαλίσουν την αντίδρασή τους, θετική ή αρνητική, στα όσα τεκταίνονται σε πολιτικό επίπεδο. Στηρίζουν οικονομικά εκστρατείες πολιτικής δράσης...

Κι εδώ έχει σημασία να αναλογιστούμε, πώς λαμβάνονται οι αποφάσεις στα υψηλά κλιμάκια. Η άποψη ότι η πολιτική σχεδιάζεται με τρόπο οργανωμένο και οι πολιτικές αποφάσεις λαμβάνονται κεντρικά μέσα από μια διαδικασία συγκεκριμένων και οργανωμένων βημάτων, είναι ανακριβής. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι μια περίπλοκη διαδικασία, που περνά μέσα από πολλά και ετερόκλητα κέντρα επιρροής.

Ιδίως ο επιχειρηματικός κόσμος, σε οποιοδήποτε σύστημα που έχει αγκαλιάσει την οικονομία της ελεύθερης αγοράς, κατέχει προνομιακή θέση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, όχι μόνον επειδή συνήθως διαθέτει πρόσβαση, αλλά και διότι αποτελεί τη σπονδυλική στήλη του οικονομικού συστήματος που στηρίζει όλο το κοινωνικό οικοδόμημα. Αλλά αυτό δεν βλάπτει την ποιότητα της δημοκρατίας, που ωφελείται από την ύπαρξη και δραστηριοποίηση ομάδων που αντιπροσωπεύουν απόψεις και συμφέροντα ολόκληρων κομματιών της κοινωνίας. Και τα επιχειρηματικά συμφέροντα είναι τέτοια κομμάτια.

Βεβαίως, στην ελληνική πολιτική πραγματικότητα υφίστανται ήδη οργανώσεις που αντιπροσωπεύουν επιχειρηματικούς κλάδους. Η αποδοχή, όμως, του lobbying ως θεσμού της δημοκρατίας θα οδηγούσε ενδεχομένως στη καλύτερη αντιπροσώπευση και ειδικότερων συμφερόντων, που επί του παρόντος λειτουργούν αποκλειστικά σε επίπεδο κρυφών, και πιθανώς άνομων, συναλλαγών.

Κινήσεις πολιτών που ασχολούνται με τα δικαιώματα του καταναλωτή, με την προστασία του περιβάλλοντος, με τους ανθρώπους με αναπηρία και άλλα ειδικά θέματα υπάρχουν στην Ελλάδα σε επίπεδο μη κυβερνητικών οργανώσεων ή φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, αλλά έχουν μικρή, αδύναμη και ασφαλώς μη θεσμοθετημένη πρόσβαση στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Αυτό είναι καιρός να αλλάξει.

Η σύγχρονη και έξυπνη δημοκρατία επιτάσσει οι ομάδες συμφερόντων να γίνουν αναπόσπαστο κομμάτι του δημόσιου διαλόγου. Είτε έχουν σκοπό να προστατεύσουν είτε να προωθήσουν συμφέροντα, πρέπει να βρουν τη θέση τους στο επίσημο πάνελ της δημόσιας διαβούλευσης.

Η Πέγκυ Παπακώστα είναι πολιτικός επιστήμων.

Η προέλευση της λέξης lobbying

Τον 19ο αιώνα, το λόμπυ του ξενοδοχείου Willard στη Λεωφόρο της Πενσυλβάνια στην Ουάσινγκτον, την πρωτεύουσα των ΗΠΑ, ήταν το μόνο μέρος, όπου μπορούσαν οι πολιτικοί του Λευκού Οίκου και τα ανώτατα στελέχη της δημόσιας διοίκησης να συναντηθούν με πολίτες και να συζητήσουν. Λόγω της γνωστής κακοκαιρίας που επικρατεί στην πόλη το χειμώνα, το λόμπυ του ξενοδοχείου είχε γίνει καταφύγιο και, κατ' επέκταση, μέρος συναντήσεων. Ο ίδιος ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ Ulysses Grant, όταν καθόταν στην αγαπημένη του δερμάτινη πολυθρόνα στο λόμπυ του ξενοδοχείου καπνίζοντας τα αγαπημένα του πούρα και πίνοντας μπράντυ, αναγκαζόταν να ακούει συνεχώς απόψεις διαφόρων, που διαφορετικά δεν θα είχαν πρόσβαση στα κέντρα εξουσίας. Γι' αυτούς τους ενοχλητικούς, ο Πρόεδρος εφηύρε τον όρο lobbyists. Όμως, οι συναντήσεις αυτές δεν ωφελούσαν μόνο τους πολίτες, αλλά και τα πολιτικά στελέχη και τον Πρόεδρο, που μπορούσαν από πρώτο χέρι να πιάνουν τον παλμό και να πάρουν ιδέες

*** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)**